

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicatorum Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melancthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melancthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt XVIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

ANNO

1548.

*Ibid. f. 86.*Melancht.
secedit
monitu
Mauritij.

Mauritium postulet: Itaque consultum videri, vt Elector eum ad tempus secedere iubeat ex hominum conspectu, donec Cæsaris iracundia mitigetur. Mauritius vbi hæc intellexit, Melanchthonem confestim per litteras de Cæsaris indignatione facit certior, difficilè sibi futurum asserens vt eum contra tam potentem principem tueatur. Mandat igitur, vt cōsulat saluti suæ, & è luce hominum secedat aliquamdiu, donec tempestas illa tranfierit, & paulò mitior à Cæsare spiret aura.

CAPVT XVIII.

- I. *Actio Cæsaris cum Mauritio de Melanchth. grauitèr conquerentis.*
- II. *Responsio Mauritij pro Melanchth.*
- III. *Censura Protest. de libro Augustano. Cath. examen super doct. Melanch. cum aliquot consultat. de negotio relig.*
- IV. *Replica Cæsaris ad tergiuersionem Mauritij. Melanchth. scriptum à Flacianis exagitatam. Cæsaris litera de Melanchth. ex Saxonia deturbando cum responso Mauritij ad Cæs.*

I. **P**ER id tēpus Mauritius Theologos quosdam suos Zviccauiam euocarat, vt quia de religione colloquium putabat instituentum, essent in procinctu, acceptoque mandato Principis protinus euolarent. Hi fuerunt è VVittenbergenfibus Melanchthon, Cru-

Zvicca-
uia conuē-
tus Theo-
logorum.

Cruciger, Maior; è Lipsiēsis verò Pfeffingerus: Cumque Melanchthon cum socijs Al-
 tenburgum in itinere peruenisset, nuncium
 accepit de indignatione Cæsaris, eoq; terri-
 tus, relictis socijs, alio deflexit, ad locum sci-
 licet designatum mandatu principis, in quo
 periculi vitandi causa delitesceret. Reliqui
 Zviccauiam progressi ad 12. Aprilis vsque
 mandata sui principis expectarunt. Ipse ve-
 rò Melanchthon in locum secretum abdi-
 tus, ad mensem & amplius eo delituit; donec
 Cæsare per Ferdinandum placato è latebris
 denuo prorepsit.

ANNO
 1548.

*Camer. in
 Mel. p. 261.*

Interim Cæsar, cum Mauritium intellige-
 ret à duobus Electoribus permoueri nõ po-
 tuisse, vt librum à se propositum approbaret,
 ipse principem ad vigesimum quartum Martij
 vocauit, & per Seldum Iureconsultum agere
 cum eo cœpit in hunc ferè modum: Quod
 Mauritius in deliberatione principum de statu
 religionis constituendo seiunctus, à reliquis
 Ordinibus in diuersum abeat, id sibi mirum,
 ait, adeoq; præter expectationem accidere.
 Recordari Cæsare, quid in hoc genere pro-
 miserit, nec ipsum scilicet, nec subditos per
 vim cogendos, vt religionem deserant, quam
 hætenus per annos aliquot sint professi; sed
 controuersias ordinaria via legitimè diri-
 mendas. Verum huic promisso nequaquam
 aduersari actionem hanc, institutam eum in
 modum, vt Comitiorum decreta postulent,
 quæ dissida, vel per generale Concilium, vel

Actio Cæsaris cum
 Mauritio.

Occurrit
 obiectio-
 ni.

ANNO
1548.

Hortatur
ad vniōnē.

Mauritius
repetit
protesta-
tionem.

Petit redi-
tum ad
permouē-
dos Ordi-
nes suos.

Cæsaris re-
plica.

per Synodū nationis germanicæ, vel in Comitijs mutuā principum consensione tollenda statuant. Cū igitur hæc actio iuxta decreta Comitiorum ad coniungendos nexu quodam dissidētium animos suscepta sit, nec pugnet cū facta promissione, & reliqui principes assentiantur, æquum esse, vt & ipse coniungat se cum cæteris, ijsq; lubens in hoc tam pio negotio astipuletur: Quod vt faciat, præter æquitatē ipsam, & insignia Cæsaris in ipsum beneficia postulare. Mauritius ad hæc, Se iam ante, cū liber legeretur, causas exposuisse, cur assentiri nequeat, nisi Theologos suos & Ordines in consilium prius adhibuerit. Fidem à se datam subditis, quod ad mutandam religionem cogendi non sint, donec controuersia per generale Cōcilium definiantur; cuius autoritati se quidem iam ante submiserit; vt Cæsar non ignoret. Cū igitur Ordinibus & subditis ad eum modum deuinctus sit, admodum rogare, vt potestatem sibi faciat Cæsar redeundi domum, de hoc negotio cum subditis deliberādi. Se quidem paratum in omnibus obtēperare Cæsari, quæ citra diuini numinis offensam & conscientia lachonē præstare possit: Quem eundem affectum & subditos habere certo sciat. Cæsar contra, propēsam ipsius & subditorum voluntatē satis sibi perspectam esse; vt quam re ipsa declararint; nec se fuisse hætenus, aut futurum porrò deinceps obsequij præstiti, vel promissorum suorū immemorē. Ijs

Ijs verò non aduersari hãc vnionis formam, omnium Ordinum cõsensione, tam Electorum, quam Principum institutæ; quàm cum cæteri probent omnes, causam non esse, cur solus ipse tergiuersetur. Præbeat igitur assensum, & lubens ad reliquos se principes adiungat, ne nouæ cuiusdã distractionis autor esse videatur. Cæterùm quod ad subditos spectet vel Ordines ditionum, cū quibus existimet deliberandum, Esse hoc moris in Imperio, vt quod Principes & Ordines in Comitijs cõmunibus suffragijs decreuerint, id subditis in dubium vocare non liceat. Iam & parum illi futurum honorificum, si hunc in modum ad subditos regrediatur. Neque verò sibi & reliquis Ordinibus vlllo modo tolerandũ, vt huiusmodi cõsuetudo inolescat; nimirum vt deliberationes huiusmodi de statu rerũ cõmuni ab Ordinum cõuentu, vel à Comitijs publicis ad priuatos subditorum conuentus auocetur: Quod autẽ Theologos suos in cõ-

ANNO
1548.

Ad confes-
sumhorta-
tur.

Prætensam
eius obie-
ctionem
reijcit.

Conqueri-
tur de illa-
ta sibi à
Melanch-
thone in-
iuria.

Mandat eũ
fisti sibi ad
dicendum
causam.

ANNO

1548

*Mel. in ep.
ad Camer.
pag. 592.***Culpam
pertinaciae
in consilia-
rios reiiçit.****Mauritius,
fistulae cõ-
paratus.****II.
Eius re-
sponso.****Cõsiliarios
excusat.**

denuò, vt se coniungat cum cæteris Ordini-
bus, nec à quoquam aliud sibi persuaderi pa-
tatur : Se quidem habere principem ipsum
excusatum, quod restitavit hæctenus; cùm id
non ipsius spontè, sed consiliariorum instin-
ctu, culpaq; factum non ignoret, à quibus in
hanc viam dirigatur. Quæ res non iniuria si-
bi vehementer displiceat. Quod si consiliarij
non desistant à suggerendis huiusmodi con-
silijs, ineundam sibi rationem, deque medijs
cogitandum, vt in ordinem redigantur. Erat
Mauritius viginti quinque annorum iuuenis;
Et quanquam ingenio prudentiaque valebat
plurimum; à consiliarijs tamen ferè in solidum
pendebat. Vnde Melanchthon ante quadri-
ennium inter suos de Mauritio loquens, eum
fistulae comparabat sonum reddentis ad il-
lius arbitrium à quo inflatur : Quod Cæsar,
princeps longè prudentissimus etiam in hac
actione deprehendisse videtur.

Respondet verò Mauritius ad ea, quæ per
Seldum erant proposita: Quod omnium Ordini-
um consensu decretum fuerit, id à se muta-
ri non posse: Repetit deinde, quæ de promif-
sione subditis facta prius dixerat: Aliam, in-
quit, in hoc casu, suam esse conditionem, quæ
cæterorum principum, qui subditis huius-
modi promissionis vinculo non sint obstri-
cti. Non se per consiliarios aut Theologos
seduci, sed habere rationem honoris sui:
Subditis seruandam esse fidem, quam dede-
rit. Cæterum Ordinationem à Cæsare propositam,
& pro-

& probatam à cæteris Ordinibus sibi quidē,
 & quos tecum habeat consiliarijs non omni-
 nò displicere. Interim præter quasdam lo-
 quendi formulas quatuor in ea capita inue-
 niri, de quibus cū Theologis ditionum sua-
 rum omninò sit consultandum. Excusat de-
 inde concionatores, & Melanchthonem im-
 primis, quem prolixè commendat, seq; dolē-
 ter ferre, ait, quod ad hunc modū sit delatus.
 Virum esse doctum, pium, pacis & tranquil-
 litatis amantem; qui bonos quosdam ritus in
 Saxonia conseruarit, & multas sectas atque
 dissensiones pullulantes oppresserit.

Atq; hanc fuisse causam, cur eum sibi pu-
 tarit adiungendum: Quam ad rem non pa-
 rum, ait, attulisse momenti, quod acceperit
 ab hominibus fide dignis, ipsum Cæsarē hoc
 egisse, vt Melanchthonem ad se traduceret,
 eumq; de controuersijs differentē audiret.
 Non igitur existimasse, offensum iri Cæsarē,
 si virum hunc patrocínio suo fouēdum atq;
 defendendum susciperet: Quod cum factum
 sit anno superiore proximo, non futurum
 ex honore suo, si nunc eum contra datam fi-
 dem præsidio suo destituat. Iam verò & an-
 tea se per Ferdinandum Regem de concep-
 ta Cæsaris indignatione monitū fuisse: Itaq;
 cōtinuò mandasse suis, vt ea de re Melanch-
 thonem quam possent maturrimè facerent
 certiozem; qui iam proculdubio se periculi
 vitandi causa subduxerit è ditionibus suis, a-
 lioque commigrarit. Itaque rogare demissè

ANNO
1548.

Quæ autor
capitali cō-
trouersa in
ordinatione
ne.

Melancht.
cōmendat.

Cur eū sub
patrocínio
foueat.

Mauritius
a paulisper
secedit.

ANNO
1548.

Ferdinādi
ad Mauri-
ritium ser-
mo.

Ad obedi-
entiam
monet.

Mauritius
acquiescit,

Petit sibi
librum cō-
municari.

III.
Tradit
Theolo-
gis exami-
nandum.

admodum, vt mandatum de tradendo Melanchthone non vrgeat, seq; habeat, quod ad hoc quidem negotium attinet, excusatum.

His propositis è cœnaculo Mauritius secedit: Cumq; aliquādiu foris præstolatus esset, prodit Ferdinandus Bohemiæ Rex, & Mauritium cōpellans, Cæsarem ait, per se mitigatum, de iracundiâ in Melanchthonem nōnihil remisisse: Consultum videri, ne quā illius porro faciat mētionem, eumq; nihilominus in ditionibus suis retineat. Ad causam ipsam verò quod spectet, recusare ipsum, vel subter

fugere nō posse, quin morem gerat Cæsari, & ratum habeat, quod communibus Ordinum suffragijs sit constituēdum. Post varios vltro

citroque sermones habitos acquieuit tandem Mauritius, seq; promisit in Ordinū confēssu, cū liber promulgādus esset nō reclamaturum. Hæc acta sunt 24. Mart. tribus ferè septimanis ante, quam liber hic publicatus fuit.

Mauriti^o verò cū assensum præbuisset, librū, de quo sæpè diximus, communicari sibi petijt, priusquam publicaretur: Quod cum obtinuisset, confestim eum describi iussit, & ad Theologos suos examinandum misit, quos è duabus Academijs V Vittēbergenfi, & Lipsienfi Zvviccauiam euocatos suprâ diximus.

Latitabat id tēporis adhuc Melanchthon. Reliqui verò, Cruciger, Maior, & Pfeffingerus, qui Zvviccauiæ morabatur, librum Augustanum honoris causâ Melanchthoni primum offerendum censuerunt; qui, cū non mul-

multum temporis daretur, breuem scripsit ANNO
 censuram, eamq; collegis Zviccauiam è la- 1548.

tibulo transmisit. Adiunxit litteras ad Cru-
 cigerum scriptas ipso die Pascatis; quod fe-
 stum tum quidem in Calendas Apriles inci-
 dit. Paucis diebus post, cum librum Augu-
 stanum diligētius perlustraret, alteram cen-
 suram scripsit ad Mauritium ipsum, quam

13. Aprilis nuncio dedit ad collegas perferen-
 dam; qui hanc cum prioribus notis & litteris
 ipsius Melanchthonis ad Crucigerum, quas
 diximus, Augustam miserunt. Priusquam id
 fieret, Elector Mauritius datis Augustâ lite-
 ris Crucigero, Pseffingero, & Maiori mādāt,

vt Zviccauiâ Cellam profecti, quæ & ipsa
 Misniæ ciuitas est ad Muldam sita, iustam de
 libro Augustano deliberationem instituant:

Quam ad rem vigesimum Aprilis diem illis
 constituit. Eodem & Melanchthon per con-

filiarium quendā è latibulo suo vocatus fuit
 Electoris iussu, qui sentētiam suorum de sin-
 gulis libri capitibus scripto comprehensam
 ad se mitti postulauit. Moniti verò sunt de-

lecti cum Cellam conuenissent, vt animum
 adferant ad consultationem hanc pacis & pu-
 blicæ tranquillitatis amantem, & moderata

consilia sequantur, ne si æquo duriores sint &
 rigidiores, despectui habere Cæsarem, & no-
 uam distractionem inter Ordines machina-

ri videantur. Quo futurum sit, vt Electorē
 ipsum, eiusq; ditones & subditos in præsen-
 tissimum discrimen adducant. Illi, re delibe-

ratâ,

Melanch-
 thonis in
 eundem
 censuræ.

Vide consil.
Theo. 10. 2.

p. 105. & seq.

Melanch-
 thon pro-
 dit in pu-
 blicum.

Delecti ad
 Concordiâ
 mōentur.

ANNO
1548.
Censura
Theolo-
gorum.

Eorum ter-
giuersatio.

Melanch-
thon se
suosq; ex-
cusat.

Catholico-
rū Ordinū
in sua reli-
gione con-
stantia.

ratâ, scriptum conficiunt, in quo nonnulla reprehendunt, alia generatim transmittunt quidem; sed velut contractis humeris, vt solent ij, qui mallent aliud, si tutum esset: quædam verò recipiunt; cuiusmodi sunt, quæ de ritibus quibusdam externis & ceremonijs in diuino cultu, de festis, de ieiunijs publicis, alijsque de rebus id genus hoc libro continentur. Additum erat initio, cum negotium hoc proponeretur, vt si delecti hanc vnionis formam improbarent, aliam conscriberent ipsorum iudicio cõmodiorem. At neutrum ab illis factum est: Nec probarunt Cæsaris consilium, nec aliud ipsi suggererunt. Quare ne Princeps grauius offenderetur, Melanchthon datis ad consiliarium quendam litteris, rationem reddit, cur nec concordia formam in solidum probarint à Cæsare propositam, nec aliam ipsi confecerint: Illam asserens vera falsis permixta cõtinere. Si quam ipsi verò conscriberent, dubium non esse, quin Cæsar eam & aduersarij repudient. Has litteras Cellæ scriptas 24. Aprilis, vnâ cum iudicio delectorum, consiliarij sub finem eiusdem mensis Augustam miserunt ad Principem: Melanchthon verò cum socijs Crucigerò & Maiore V Vittenbergam, Pffeffingerus Lipsiam reuersi sunt.

Dum hæc aguntur in Misniâ, Augustæ Catholici Principes vtriusque ordinis, qui religionem hæctenus integram cõseruarant, oblato scripto nullam se posse mutationem
in

in ditionibus suis admittere protestantur: ANNO
 Quam ipsorum constantiam postea Cæsar 1548.
 publicè collaudauit, vt paulò infrà dicemus.

In eodem scripto Episcopi iurisdictionē Ec-
 clesiasticam, & bona per vim ablata sibi re-
 stitui postularunt. Id cum Mauritius intelli-
 geret, continuò VVittenbergam misit ex-
 emplum illius scripti, deque eo Melanchthonis
 sententiam exquisiuit. Is igitur vix do-
 mum reuersus è Misniâ, vigesimonono Apri-
 lis breui scripto eum in modum respondet,
 vt instar hominis perplexi tumultuetur, nec
 quicquam definiat tamē. Delabitur interim
 ad potrita illa cōuitia, mendacia, calumnias,
 Episcopos esse lupos, sacerdotes & mona-
 chos idololatrias; non cōfirmandam istorum
 idolomaniam. Dixerant Episcopi inter cæ-
 tera, Confessionem Augustanam, quemad-
 modum anno 1530. Cæsari fuit oblata, nun-
 quam in vsu fuisse. Ille, qui se frequenter eam
 mutasse nouerat, hac obiectione perculsus,
 simulat non intelligere se, quid hoc loco sibi
 velint Episcopi; Et à quæstione diuertens,
 de consensione Saxonicarum Ecclesiarum in
 Daniam vsque pavidè satis gloriatur.

Melanch-
 thonis per-
 plexitas.

Eius falsa
 in Catho-
 licos con-
 uitia.

Disimulat
 falsi crimē.

Eodem tempore Catholici, cum censu-
 ram Melanchthonis & cæterorum legissent, Catholi-
 breue scriptum opponunt, in quo Censores corum cen-
 istos, aiunt, in doctrinâ de iustificatione con- sura in cē-
 tradicendi studio peruertere, quæ rectè di- suras Me-
 cta sint, & sine causâ mouere litem de ver- lancht.
 bis, quæ scientes in alienum sensum detor-
 queant;

Catholi-
 corum cen-
 sura in cē-
 suras Me-
 lancht.

ANNO
1548.

Eam Mau-
riti^o mittit
suis Theo-
logis.

Eorum
mala fides.

Subscrip-
tio.

Cæsaris o-
ratio.

Constanti-
am Catho-
licorum
laudat.

Luthera-
nos ad cõ-
cordiam
monet.

Librũ Au-
gustanũ re-
citari iubet

Act. Syn.

VVit p 113. b

queant, atq; eam ob causam tumultuari ma-
ximè, quod autores libri Cæsarei nouis ipso-
rum phrasibus & loquendi formulis de iu-
stificatione nõ vtantur. Scriptum hoc Mau-
ritius, vbi copiam eius habere potuit, conti-
nuò misit VVittenbergam, Melanchthonis
cæterorumque censurę subijciendum. Hi pa-
gellas aliquot euestigio conscribunt, in qui-
bus hoc agunt tantum, vt Principi demon-
strent, aliam esse libri Cæsarei, quam Luthe-
ranorum de iustificatione sententiam. Sub-
scripserunt ordine nomina sua, Pomeranus,
Cruciger, Maior, Melanchthon.

Atque hæc quidem in causâ religionis acta
sunt, priusquam liber iste, quem diximus, in
Senatu Principum lectus fuit & publicatus:
Quod ad decimum quintũ Maij tandẽ factum
est; idque hunc quidem in modum: Cæsar
conuocatis Ordinibus initio de suo in Ger-
maniam affectu, deque summo religionis pa-
cificandæ desiderio protestatus, Catholicos
quidem, qui nihil hæctenus immutarant, ob
constantiam collaudauit, eosq; grauitè mo-
nuit & serio, vt deinceps quoque constanter
agerent, nec se paterentur à sanctâ maiorum
fide dimoueri. Cæteros autem Augustanæ
Cõfessionis addictos hortatus est, vt vel Ca-
tholicis se denuò coniungerent, vel saltem
ad huius libri præscriptum instituerent Ec-
clesias suas, donec omnes controuersię per
Concilium legitimè decidantur. Hæc præfa-
tus, librum ipsum integrum in confesso iussit
recita-

recitari: Qui cum absolutus esset, Cæsar qui- ANNO
dem & Ferdinandus Rex in Sellis remanent: 1548.

Ordines verò secedunt ad consultandū, Ele-
ctores seorsim, Principes itidem seorsim, &
legati ciuitatum ab vtrisque seiuncti; vt habet
Imperij consuetudo, cum de rebus à Cæsare
propositis deliberandum est. Consultatū ad
horam integrā ferè: Et Mauritius quidem in
Electōrū Senatu de subditis consulendis ali-
quid mouisse dicitur: sed concordibus reli-
quorū suffragijs victus acquieuit, protestatus
se, quā mente esset in hac causā, postridie vel
alias ad Cæsare non dissimulaturum. Tandē
Ordines à deliberatione rursus cōiuncti, de
responso Cæsari dando in eandem sententiā
coierunt; quam Moguntinus Archiepisco-
pus omnium nomine declarauit in hunc fe-
rè modum: Ordines pro studio & charitate
in patriam Cæsari magnas habere gratias: Et
quoniam hoc ipsius curæ atque fidei iam an-
te cōmiserint, vt de medijs instaurandæ con-
cordiæ per Germaniam cogitaret, æquū esse,
vt gratis animis agnoscant ipsius labores, &
lubētes recipiant ordinationem propositam,
eamque ratam habeant: Quod se facturos
polliceantur: Petere verò, vt eam, quemad-
modum in Senatu prælecta sit, omnibus de-
scribendam communicet. Respondet Cæsar,
per Archiducem Ferdinandi filium, placere
sibi Electōrum Principum, cæterorumque
Ordinum declarationem; seque facturum
illis describendi copiam. Ita scriptum hoc

Ordines
ad Consul-
tandum se-
cedunt.

Ordinum
ad libellum
concors
responso.

Petunt eū
describi.

Replica
Cæsaris.

Ordi-

ANNO
1548.

Liber Au-
gustanus
latinè ger-
maniceque
extuditur.

Mauritius
rursum
protestatur

Causæ pro-
testationis.

Ordinum omnium assensu, nullo reclamante, probatum fuit; Quod ne describentium incuriam vel improbitate vitari mutariue posset, Cæsar ipse, velut decretum publicum, latinè germanicèq; typis excudendum censuit, & per omnes Germaniæ prouincias ditulgandum. Quod & continuò factum est sub hoc titulo: Sacræ Cæsareæ Maiestatis declaratio, quomodo in negotio religionis per Imperium vsque ad definitionem Concilij viuendum sit, &c.

Mauritius verò triduo post libri publicationem, decimo octauo Maij scilicet, suorum instinctu Cæsarem adiit, & præsentè Atrebatensi Episcopo cum Seldo Iureconsulto, per quendam è cõsiliarijs Ludouicum Fachium pauca præfatus de superiore actione, scriptam illi protestationem obtulit; In quâ breuiter ea repetit, quæ Cæsar hæctenus de Concilio, deque constituendâ interim religione secum egerit. Quia verò in confessu proximo intellexerit, ordinationem, quæ publicata sit, non factam, vt vtramque partem, Catholicos & Protestantes ex æquo, sed alteram tantum obligaret; eamq; acceperit à fide dignis, in quibusdam capitibus nonnihil esse mutatam, graue sibi futurum, & ad subditos inexcusabile, si suo suorumque nomine simpliciter assentiatur priusquam scriptum hoc non ipse modo legerit & expenderit, verum & cum subditis de eo consilia sua communicarit: Quâ de re vt mëtem suam hac protestatione Cæsari decla-

declararet, omninò necessarium fuisse. Interim operam se daturum pollicetur, eaque fide atque industriâ negotium hoc acturum apud subditos, vt se concordia, pacis & tranquillitatis amantem, tum ad obedientiam Cæsari præstandam paratissimum, re ipsâ testatum faciat.

Cæsar habito cum ijs consilio, qui præsentibus erant, per Seldum respondet; Quod Princeps ad actionem superiorem regrediatur, iamque promulgato decreto secessionem faciat à cæteris Ordinibus, id sibi non iniuriâ valde mirum videri. Verum, vt ut se habeant ista, perlecturum se scriptum, quod obtulerit, ac deinde, quid mentis suæ sit, declaraturum. Post dies aliquot, ad vigesimum quartum Maij Mauritium vocat, & Ferdinando Rege cum Atrebatensi præsentibus, per Seldum respondet in hanc sententiam: Quod Mauritius hætenus non sit dimissus, cum non semel abeundi facultatē petierit, id arduis Imperij negotijs tribuendum, quæ præsentiam ipsius postularint. Nunc verò potestatem illi fieri, vt ad suos reuertatur, relictis tamen consiliarijs, qui, quod reliquum sit negotiorum, vnâ cum cæteris Ordinibus tranfigant. Ad scriptû vero nuper oblatû quod spectet, vehementer mirari Cæsarem, quod ipse solus à cæteris Electoribus, Principibus & ciuitatibus sese disiungere moliat: Hortari denuò ipsum, vt desistat ab huiusmodi incepto, & in hac causâ cæteris Ordinibus adhærescat.

Nec

ANNO

1548.

Repetit suorum ordinum cōsensum.

IV.

Replica Cæsaris.

Miratur inconstantiam Mauritij.

Mauritio reditum ad suos concedit.

Ad vnionē eum hortatur.

ANNO
1548.

Mauritius
superiora
repetit.

Explorat
Melanch-
thonis sen-
tentiam de
libro Au-
gustano.

Petit soli-
dum respō-
sum.

Scriptum
Theolo-
gorum pro
informan-
do Princi-
pe.

Nec aliud expectaturum ab ipso Casarem, quā vt missā protestatione subditos permo-ueat, vt & ipsi ordinationem hanc publico decreto firmatam amplectantur. Mauritius nihil adhæc, nisi quæ prius de subditis consulendis eundem ad elabendum obiecerat: Atque ita dimissus è Comitij sub initium Iunij mensis domum redijt.

Priusquam verò conuentus ageret Ordinum suorum in Misniâ, Melanchthonis aliorumque VVittenbergensium sententiam de libro Augustano sibi putauit certius explorandam. Scripserant illi quidem aliquoties Electoris mādatur censuras & notas: sed quædam intacta præterierant; de rebus etiam nonnullis dubiè locuti erant, & trepidanter, vt in hac causâ parum firmis vestigijs insistere viderentur. Mauritius igitur neglectis illis, quæ hæctenus in isto negotio responderant, firmum quid & solidum de omnibus libri capitibus postulabat; quod Ordinibus in Conuentu proponeret. Atque eum in finem librum vti publicatus erat, statim à reditu VVittēbergam misit: Quem cum Melanchthon, cæterique denuò perlegissent, nouum quoddam scriptum conficiunt, secreto tamē, & sub fide silentij, ad informandum Principem; quod cum decimosexto Iunij absolutum esset, vigesimo septimo demum eiusdem mēsis die ad Mauritium transmiserunt. Huius scripti auctor erat Melanchthon: quem admodum & cæterorum, quæ pridem in hoc gene-

genere scripta erant mandatu principis , & ANNO
 Augustam transmissa. Cæterùm nihil ferè 1548.

nouum adferunt in hoc scripto , sed cram-
 ben, quod aiunt, recoctam apponunt. Inte-
 rim non minus timidè agunt , quam pridem
 in alijs censuris , & vitabundi velut suspenso
 gradu incedunt , ne scilicet in hanc illamve
 partem impingant. Doctrinam libri de Iu-
 stificatione, de Missâ, quâ Sacrificium est, de
 oblatione pro vita functis, de priuatâ pec-
 catorum confessione , de inuocatione san-
 ctorum, nequaquam recipiendam definiunt.
 Vbi verò de Ecclesia & episcopis , de Bap-
 tismo, de Confirmatione , de Vnctione, de
 Pœnitentia, de Satisfactione, de Eucharistia,
 de Matrimonio, de Ceremonijs loquuntur,
 vel restitant , nec certum figunt vestigium,
 vel censent non disputandum. Iurisdic-
 tio Ecclesiastica quin Episcopis restituatur non
 abnuunt; sed addunt conditiones; ne vel op-
 primant veritatem Episcopi , vel ceremo-
 nias rursus instituant cum idolomaniâ con-
 iunctas. Ordinatio sacerdotum vt inter Sa-
 cramenta numeretur , aiunt sibi non displi-
 cere. Interim mordaces passim & virulentos
 sermones infarciūt in Catholicos more suo.
 Sub finem nullum se profitentur nouum do-
 ctrinæ genus suscepturos , diuersum ab eo,
 quòd hæctenus in ijs regionibus traditum
 sit, & à duabus Vniuersitatibus , VVitten-
 bergensi scilicet & Lipsiensi publicis scriptis
 confirmatum. Et quia cum eo doctrinæ ge-
 nere

Capita cõ-
 trouersa.

Camer. in
 vit. Mel.
 p. 266.

Iurisdic-
 tionem
 cõditiona-
 liter ad-
 mittunt.

Sermones
 eorum vi-
 rulentis.

Ad prius
 scriptum
 prouocat.

ANNO
1548.

Censura
per Flaciū
excusa.

Liber Au-
gustanus
a quibusvis
sugillatus.

*Camer. vb.
supr. & seq.*

Cæsaris
indigna-
tio.

Melāchth.
dicacitas.

Cam. p. 275

nerē liber hīc in præcipuis capitibus pugnet, imponi sibi necessitatem aiunt alios admonendi, ne falsis eius dogmatibus assentiantur.

Hæc Censura licet in vsum Electoris Mauritij scripta tantum fuit, idque sub fide silentij, vti diximus; venit tamē & in aliorum manus; & paucis septimanis post, mense Julio nimirum, Flacij Illyrici studio, qui tū VVittenbergæ Hebraicam linguam profitebatur, sub nomine Melanchthonis Magdeburgi typis excusa fuit, & passim per Germaniam diuulgata. Atq; hoc primum aiunt fuisse scriptum, quo liber Imperij publicè fuit sugillatus: Non diu post, Augusto mense scilicet, & aliud quoddam paulò prolixius ex eadem officinâ prodijt, à Melanchthone consarcinatum, cæterisque ipsius socijs, ad conuentum Misenensem euocatis, vt paulò infrà dicemus. Hæc scripta cum passim volitarent per Germaniam, ad Cæsaris quoque manus peruenerunt.

Erat id temporis Cæsar Spire; cumque videret Tractatus istos, suscitata denuo fuit illius indignatio, quam Ferdinandus Rex, vt diximus, Augustæ commodis sermonibus nonnihil consopiuerat. Eam verò non parum auxit dicacitas Melanchthonis, cuius sermones deferebantur in librum Augustanum vnaque in Cæsarem ipsum acerbiores, qui forsā illi, æstuante stomacho, per incuriam inter familiares exciderunt. His com-

commotus Cæsar, in eam iracundiam exarsit, ut pridie Calend. Septembris, datis ad Mauritium litteris, Melanchthonem velut hostem suum è Saxonix finibus exturbari præciperet: Qua de re Cæsaris ipsius verba subiungo.

Facere non possumus, inquit, quin summo cum animi nostri dolore significemus, per homines fide dignos ad nos delatū, quod Philippus Melanchthon, à quo pro temporum istorum conditione consideratis ijs, quæ iam antè per ipsum admissa fuerunt, non iniuria longè aliud expectandum nobis erat, malignum & virulentum animum pertinaciter retineat, variaque machinetur contra librum Interim, & quæ prætereà nobis intelligit aduersari: Quod nullo pacto nobis tolerandum venit. Itaque serio tibi mandamus hisce litteris, adeoque volumus, ne Philippum, quem diximus, deinceps foueas aut feras in ditionibus tuis, sed ex ijs proscriptum eijcias, tanquam vnum ex præcipuis proximi motus incentoribus, qui contra nos scriptis suis virulentiam & seditio- nem spirantibus rebellium animos non parum accenderunt, atque in suscepta rebellionem confirmarunt. Itaque inter seditiosos eum censemus: Quod illius crimen nondum est apud nos expiatum. Prætereà liber quidam diebus superioribus peruenit ad manus nostras, quem his litteris adiungimus, vnaque significatum est,

ANNO

1548.

Eum mandatur ex finibus Saxonix deturbari.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

r 2

eum

ANNO
1548.

eum per Vniuersitates tuas VVittenbergen-
sem & Lipsiacam compositum esse, & in lu-
cem emissum. Quod si ita est, quin id sine
scitu consensuque tuo factum sit, nihil du-
bitamus. Et hoc igitur à te serio postulamus,
vt in autores illius, quemadmodum decet,
animaduertas. Hæc Cæsar.

Mauritius
nutabun-
dus.

Mauritius verò territus nō nihil hoc nun-
cio, suorumque leuitatem & petulantiam de-
testatus, qui spargendis huiusmodi scriptis
& contumeliosis sermonibus Cæsarem alio-
qui satis offensum grauius irritarent, hare-
bat, quid esset ad has litteras respōdendum.

Melanch-
thonis te-
meritas.

Nouerat Melächthonis temeritatem in hoc
genere, & inconsultam dicacitatem, quam
ipse non semel expertus erat. Nam sub ini-
tium belli germanici quædã in ipsum Mau-
ritium liberius dixisse ferebatur, quod arma
caperet contra Protestantes, & Cæsari mili-
taret, vt isti loquuntur, euangelio bellum
inferenti, eiusque mandatu Saxonis agnati
Principis ditiones hostiliter occuparet: qua
de re Camerarius cū per litteras admonuit.
Iam & ante quadriennium, cū inter Ele-
ctorem & Mauritium inopinato bellum ex-
ardesceret, in hunc Melanchthon parum be-
nignos sermones habuit; vt tum quidem, si
penes Mauritium esset victoria, sese in vitæ
periculo futurum existimaret; quemadmo-
dum supra diximus. Meminerat ista Mauri-
tius Elector: Et quāquam satis intelligebat,
Cæsarem causas habere grauisimas, cur hæc
info-

Eius de
Mauritio
varij ser-
mones.

Mauritius
eius de-
fensor.

insolentiam in principes & effrenatam linguæ calamique petulantiam coerceri postularet : defendendum tamen quoquo pacto Melanchthonem censuit, cauendumque, ne quid durius in ipsum statueretur: Ne, si secus faceret, suas iniurias vindicare videretur, eaque re non subditorum modo, sed & Lutheranorum omnium animos, qui, Flacianis exceptis, ab ipso pendebant, à se penitus auerteret. Et quidem cum omnino Cæsari respondendum esset, mensem integrum transire passus est, ut iracundiæ vehementiores illi motus in animo Cæsaris intereà residerent.

ANNO
1548.

Tandem ultimo Octobris datis ad Cæsarem litteris, Quæ de Melanchthone scripserit, ea se non sine summo animi sui mœrore legisse dicit. Concepta pridem esse pacificationis capita inter Cæsarem & Saxoniam Ducem captiuum, qua ministri principis illius omnes, & subditi sint vnâ comprehensi, quorum non sit expressis nominibus facta mentio. Melanchthonis verò nomen in illa pacificatione scriptum non inueniri. Itaque se quidem eum inter reconciliatos censuisse. Neque verò sibi de viro hoc aliud constare, quam quod in actionibus omnibus, quæ quidem ad Cæsaream ipsius Maiestatem spectent, non modo pacis & concordiam studiosus fuerit, sed & alios cohortatus sit ad moderata consilia, & alioquin multum boni fecerit. Quod si virum hunc è ditionibus suis eijciat, facile videre Cæsarem, quo in odio non apud sub-

Respondet
Cæsari.

Melanch-
thonem
excusat.

ANNO
1548.

Rogat Cæ-
sarē vt cle-
mentior sit
in Melāch-
thonem.

Consulta-
tiones va-
riæ Luth-
erianorum.

ditos tantum , sed & apud exteros eam ob
causam sit futurus. Rogare igitur, quam pos-
sit humillimè , vt deponat conceptam indi-
gnationem , nec inclementer ferat , si Me-
lanchthonem ipse tātisper in ditionibus suis
remanere patiatur, dum eum honoris diuini
concordiæque promouendæ cupidum , &
Cæsarei nominis obseruantem deprehendat.
De libro vero, quem à VVittenbergensibus
& Lipsiensibus diuulgatum Cæsar existi-
met , scripsisse se antehac ad Ferdinandum
Regem, qui proculdubio de rei veritate Cæ-
sarem informarit. Cæsar accepto responso
negotium hoc velut suspensum reliquit, do-
nec intelligeret , quid de libro Augustano
Mauritius re cum suis communicata, respon-
surus esset. Ea enim conditione dimissuse-
rat à Cæsare, vt ordinationem istam de statu
religionis in Comitijs promulgatam , infi-
nuaret Ordinibus ditionum suarum, eosque
quibus posset argumentis , ad assentiendum
permoueret. Atque hinc natæ sunt istæ tam
frequentes consultationes, quas Theologo-
rum præsentia vehementer impeditas reddi-
dit. De quibus nobis deinceps non nihil di-
cendum erit propter Melanchthonem , qui
non interfuit tantum omnibus istis conuen-
tibus ; sed & consilia Theologorum mode-
ratus est , ad quorum iudicium in hac
causa politici semper pro-
uocarunt.

CAPVT